

KİTAP İNCELEMESİ - 1

Hazırlayan: M. Murat TAŞAR*

**GERİLLA KONTRGERİLLA SAVAŞI:
TEMEL STRATEJİ ve TEKNİKLER**

Yazar: **Ergüder TOPTAŞ**
**Gerilla Kontrgerilla Savaşı:
Temel Strateji ve Teknikler**

İstanbul, Kripto Yayıncılık, 2015, 288 s.
ISBN 9786054991174

Kitabın yazarı Türk Silahlı Kuvvetlerinin çeşitli birlik ve kurumlarında görev üstlenmiş ve 2006 yılında Millî Güvenlik Akademisi eğitim ve öğretim görmüş olan (E) Tümg. Ergüder Toptaş, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü'nde Milli Güvenlik ve Dış Politika Araştırmaları Merkezi Başkanındır. Strateji, jeopolitik, harp ve mücadele konularında yayınlanmış üç kitabı ile birçok makalesi bulunmaktadır. Kısa da olsa genel hatları ile yazarın son kitabı *Gerilla Kontrgerilla Savaşı: Temel Strateji ve Teknikler* eserini değerlendirmeye çalışacağız.

Kendi başına bir olgu olmayıp, birçok boyutlara sahip savaşın ne olduğu üzerine farklı görüşler olsa da, sonu gelmeyecek bir insan uğraşı olduğu konusunda görüşler ortaktır. Dolayısıyla İnsan ve toplum faaliyetlerinin tümünü; ekonomi başta olmak üzere, teknoloji ve en önemlisi inançları da kapsadığını söylemek mümkündür.

---

* Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, E-posta: mmurattasar@gmail.com

Savaşın ortaya çıkışı ve yürütülüşü neye bağlıdır sorusu da en az savaşın ne olduğu sorusu kadar önemlidir. Yaygın kabul edilen görüş Clausewitz'in veciz cümlesinde ifade edilen "savaş, politikanın başka araçlarla devam ettirilmesidir" şeklindedir, yani "savaş, siyasetin bir aracıdır". Strateji genel anlamı ile amaca ulaşmak için gerekli planlama ve bu planın uygulanması ise savaşın en yaygın biçimi ve gelecekte de bu konumunu koruyacak olan "Gayri Nizami Harp-Gerilla Savaşı" ancak bir stratejinin parçası olarak düşünüldüğünde şu hiyerarşik yapı ortaya çıkar: **Politika - Savaş - Strateji - Gayri Nizami Harp** (ya da gerilla-kontrgerilla).

Gerilla Kontrgerilla Savaşı: Temel Strateji ve Teknikler kitabının temel tezi, gerilla harbinin büyük/konvansiyonel savaşın küçük bir parçası iken, soğuk savaş sonrasında değişim ve dönüşüm geçirerek, giderek büyük harbin yerini aldığıdır. Artık konvansiyonel savaşlar, konvansiyonel olmayan savaşlar (gayrinizami harp) ve onun etkili bir aracı olan gerilla savaşlarının tesir ve kontrolündedir, ilk olarak yapılması gereken de bu evrim sürecinin tahlilidir.

Dokuz bölümden oluşan kitabın neredeyse yarısı (ilk dört bölüm) strateji konusuna ayrılmıştır. Diğer bölüm başlıkları, karşılıklı etkide savaşın doğası ve temassız savaş, çok odaklı savaşta oynak merkezli mücadeledir. Son üç bölümde mücadele kavramı ve bu kavramın gayri nizami harp, stratejik iletişim ve stratejik liderlik ilişkisine değinilmektedir.

Uluslararası politika teorilerinden realizm temelinde görüşlerini ifade eden yazarın, Thucydides¹, Thomas Hobbes, Niccolò Machiavelli gibi realizmin öncüsü filozoflara ve klasik askeri stratejistler Clausewitz ve Sun Tzu ile birlikte günümüzün stratejik düşünce araştırmacılarından Colin S. Gray'e de başvurduğunu görmekteyiz.

Kitabın ana kavramlarından biri "savaş" değil de daha genel olan "mücadele" kavramıdır. Giriş dâhil 1 ve 2. bölümler mücadele kavramının stratejik temelde değerlendirildiği bölümlerdir. Yazara göre "ne ebedi barış, ne de ezeli bir savaş vardır", bu cümle ile daha kitabın birinci sayfasında Immanuel Kant'tan ayrıldığını, Hobbes'a yakın olduğunu ilan etmekte;

¹ İ.Ö. 5. Yüzyılda yaşamış Antik Yunan tarihçisidir. Bilimsel tarihin ve realizmin, hatta uluslararası ilişkiler disiplininin kurucusu olarak görülmektedir. En önemli eseri Atina ile Sparta arasında 5. Yüzyılda yaşanan yıkıcı *Peleponezya Savaşı Tarihi*'dir (*History of the Peloponnesian War*). Thucydides'in gücü ve bu savaşın neden meydana geldiğini açıklamaya çalıştığı eseri, realist teoriyi kabul edenler için askeri ve siyasi güç mücadelesi çalışmasıdır.

“mücadele”nin insanın var oluşu ile başlayan sürekli bir süreç olduğu, sonlan(a)mayacağı, bireycilik ve akılcılık ile savaşız bir dünyanın mümkün olabileceğini düşünmenin aydınlanma filozoflarının iyimserliği olduğunu” söylemektedir. Uluslararası politika ve hukukta savaşların egemen güçlerin çıkarları doğrultusunda manipüle edilerek barış olarak nitelendiğini, oysa gerçekte mücadelenin kesintisiz devam ettiği görüşündedir. Yine Hobbes’a gönderme ile “insanın kudret arzusu, rekabet ve düşmanlık duygusunun ancak ölüm ile sonuçlanacağı” ve insan fitratındaki temel kavga nedenlerinin devlet düzeyinde beka, refah ve ülke değerlerinin korunması ve geliştirilmesi ile ortaya çıktığını” bunların toplamının da “ulusal çıkarlar” olduğu iddiasındadır, Ancak “siyasi bir tanımlama olan ulusal çıkarlar” temelinde strateji oluşturma ve geliştirmeye yönelmenin mümkün olabileceğini belirtir.

Yazara göre “strateji; hedeflere ulaşmada hangi kaynakların (yöntemlerin), nasıl kullanılacağını gösteren bir güç geliştirme ve kullanma bilim-sanatıdır”. Tüm “milli güç unsurlarını kapsayan ana strateji” Clausewitz’de var olduğu gibi politikanın belirlediği hedeflere yönlendirilmeli ve uygulanmalıdır.

Mücadelede stratejik kültürün yeri ve önemi ve mücadelede stratejik teoriyi anlatmanın yanında, başarıya götüreceği ilk adım olan geleceği öngörmenin zorluğu ve önemini de ustaca izah eden yazar, bu aşamada ilk olarak yapılması gerekenin bilinmeyen bir geleceğe yönelik tüm milli güç unsurlarını kapsayacak olan hazırlıkların kesintisiz yürütülmesi olduğu görüşündedir. Eksik ve öngörmeden yoksun olmayan stratejinin oluşturulmasında kültürel strateji ve teknoloji strateji önemlidir. Yazar her bir milli güç unsurunu teorilere dayandırmayı, politika için taktik, operatif ve stratejik adımların atılmasını temin etmeyi “sonsuz strateji” olarak tanımlamaktadır.

Büyük Ana Stratejide Milli Güç başlığı altında, gücün bilimsel olarak yönlendirilmesi esas olduğu, liderler dâhil strateji ile uğraşanların “akıl kontrolünde olmak zorunluluğunu”; “akıl olmadığı yerde duygular, duyguların kontrolsüz olduğu yerlerde gücün kaybolacağını” belirtmektedir. Burada da referans yine Thomas Hobbes’tur. Zekâ ve karakterin stratejide belirleyici rolünü, stratejide milli çıkarlar ve analiz düzeylerinin de değerlendirildiğini, kısa da olsa liberalizm, konstrüktivizm ve Marksizm’de çıkar kavramının anlamının da araştırıldığını görmekteyiz.

Caydırıcılık ve strateji ilişkisi yazarın ele aldığı diğer bir konudur: Caydırmanın evrensel olarak nitelediği ana stratejide yer aldığı, sayıları çok az olan ana strateji sahibi ülkelerin oyun kurucu, rol dağıtıcı veya dengeleyici oldukları, kendi konumlarını muhafaza etmenin yanında stratejik kontrolü de ellerinde tutmalarının hayati önemde olduğuna vurgu yaptığını görmekteyiz. Ana stratejinin hedefi; mevcut refah konumlarını ve buna bağlı olarak rekabetçi şartları kaybetmemek, diğerlerinin küresel sisteme entegrasyonu ve sistem içinde kendilerine verilen rolü küresel kültür, ekonomi ve siyasetin gerekleri dâhilinde oynamalarıdır. Yazar burada askeri güç kavramına da bir tanımlama getirmektedir: “Devletin bekası ve milletin refahıyla ilgili isteklerin düşmana kabul ettirilmesinin aracıdır ve bütün güç unsurlarını bünyesinde barındırmaktadır.” Caydırıcılığın değişime uğradığı, yeni bir şekil aldığı günümüzde stratejik caydırıcılığın dayanak noktasının büyük zarar verme kapasitelerinden dolayı kilit önemde bir güç olan nükleer silahlar olduğu, caydırıcılıkta nükleer güce ulaşmanın vazgeçilmez olduğu iddiasındadır. Caydırıcılığın ulusal güvenlik politikalarının vazgeçilmez aracı olduğu ve özü itibarıyla güç dengesine dayandığını, bir nevi silahlı ikna yöntemi olmasıyla devletin askeri gücünün parçası olduğunu belirtmektedir.

Clausewitz’in harbin doğası kapsamında incelediği “üç karşılıklı etki” ve temassız savaş kavramalarını da ele alan yazar, temassız bir mücadeleden yana olduğunu, strateji sahibi olmanın milli güç unsurlarını kullanarak bunu sağlayacağını belirtmektedir.

Mücadelenin değişimi ve dönüşümü ile ortaya çıkan çok odaklı – oynak merkezli savaşın bugünün ve geleceğin savaşlarının doğasını oluşturduğu görüşünde olan yazar, kısa bir gelecek vizyonu çizmektedir: Mücadelede geleceği öngörmenin zorluğunun stratejik sanat ve liderlik ile aşılabılır, bu bağlamda beka ve refahı sağlayıcı ve sürdürücü olan politika belirleyicidir ve hâkim faktördür, dolayısıyla her bir güç unsurunu kullanacaktır.

Kitapta adında yer almasına rağmen beklentileri karşılamayacak şekilde çok az yer verilen gayri nizami savaş konusunun daha çok “gayri nizami savaş çağında mücadelenin önemi” olarak ele alındığını görmekteyiz. Bu konu ile ilgili yeni kavram ve gerçeklikleri “kendi perspektifimizden vermenin önemi”ni belirten yazar, güdümlü kavramların iktidarın-gücün korunmasını sağlayacağını belirtmekte, gayri nizami savaş ve mücadele kavramlarının da bu bağlamda ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Küçük harp olarak nitelenen gayri nizami harbin büyük harp olan nizami harbin bir aracı olduğu durumunu sorgulayan yazar, aynı zamanda harp ve barış kavramalarının da

irdelenmesi gerektiği görüşündedir. Mücadele ve gayri nizami harbi uluslararası arenadaki güç ilişkileri perspektifinden incelediği, eleştirel yöntemi benimseyerek bugünkü gelişmeleri geçmişle ilişkilendirmeye çalıştığının üstünde durmaktadır. Yazara göre gayri nizami harbe ilişkin ancak bu şekilde bir öngörü sahibi olunabilir. Gray aracılığıyla, savaşın doğasının bazen karmaşık ve değişken, bazen de tüm savaşların aynı doğaya sahip olduğunu ifade ederek, Clausewitz'e "savaşın sabit bir doğasının, fakat sürekli değişken bir karakterinin olduğu" eleştirisini yöneltir ve Savaşın doğası ile ilgili stratejistlere yaptırdığı tartışmaya "mücadelenin doğasının değişmediği, savaşın gayri nizami de olsa doğasının sabit olduğu" cümlesiyle son verir.. Gayri nizami harp teorisinin tarihsel gelişimine değinmekte, mücadelenin entelektüel zemini olarak nitelediği stratejik teoriyi tanımlamakta ve "nizami harpte gayri nizami harp anlayışını terk ederek gayri nizami harpte nizami harbe dönmeyi" teori olarak önermekte, ancak bunun nasıl yapılacağı konusunda fikir beyan etmemektedir.

Strateji-iletişim ilişkisini de ele alan yazar, stratejik iletişimi tanımlamanın yanında iletişimin stratejik teorisini de oluşturmaya çalışmaktadır: Mücadele (savaş ve barış), strateji, teorem ve teorileri doğru anlayabilmek için, Soğuk Savaş sonrasında ortaya atılan Pentagon kaynaklı strateji ve ilgili kavram, düşünce ve anlayışların üzerinde yükseldiği toplumsal ve siyasi bağlamdan soyutlanmaması, birlikte değerlendirilmesi gerektiğini özellikle vurgulamaktadır. Yazar, stratejik iletişim kavramının tanımı konusunda bir uzlaşma olmadığı, hatta askeri terminolojide hatalı kullanılan bir kavram olduğu görüşündedir. Mari K. Eder ve Dennis M. Murphy'in görüşlerini aktarır ve stratejik iletişimi etkileme, yönlendirme ve dönüştürmenin temel alındığı bir teori olarak ifade eder. Mücadelede stratejik liderlik, yazarın ele aldığı bir başka konu olup strateji - lider, değişim-süreklilik, strateji-boşluk kavramları ve bu kavramların birbirleri ile olan ilişkilerini açıklamaktadır.

Stratejinin önemini belirtirken Büyük (ana) Strateji kavramını kullandığını görmekteyiz; bunu tanımlamak için de ABD eski Dışişleri Bakanı C. Rice'ın 2005'te "Kuzey Afrika'dan Orta Asya'ya kadar olan bölgedeki 22 ülkenin sınırlarının değişeceği" açıklamasından yola çıkmakta ve bu cümlenin ardında ABD büyük stratejisi ve onun enstrümanlarının olduğunu, bunları küresel ölçekte kullanarak büyük stratejilerini gerçekleştireceklerini belirtmektedir.

Kitabı okuyanın “keşke Türkiye’nin güncel durumuna dair de bir şeyler söylenmiş olsaydı” serzenişine yazar, “kuram geliştirme ve test etmenin mücadelenin esası olduğu ve yeni bakış açıları geliştirdiği” savunması ile karşılık vermektedir. Ancak ne var ki problem yazarın geliştirdiği ya da açıkladığı, açıklamaya çalıştığı konular değil, kitabın ismi ile içeriğinin tezat teşkil etmesidir; kitabı okuduktan sonra “gerilla ve kontrgerilla”ya dair okuyucu tatmin olamayacaktır. Yazar, terörizmi postmodern gayri nizami harbin bir enstrümanı olarak kullanıldığını söylemekle yetindiğini, okuyucunun bu bağlamda zihninde mevcut ya da yeni oluşabilecek sorulara cevap bulmakta zorlanacağını belirtmek gerekir. Kitabın kapsamı ve adı düşünüldüğünde özellikle “gerilla – kontrgerilla savaşı” konusunda okuyucuyu tatmin etmekten uzaktır.

Kitapta, içinde bulunduğumuz 21. yüzyılın belirleyicisi olduğu söylenen küreselleşmeden söz edilmeden ulusal çıkarlardan bahsedilmesi de diğer önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Ulus devleti zayıflattığı iddia edilen küreselleşme süreci ele alınmadan yapılan “ulusal çıkar” tanımı okuyucunun sorularına cevap vermekte yetersiz kalacaktır. En azından küreselleşmenin ulus devleti ne oranda erozyona uğrattığı, ya da uğrattığı uğratmadığı, bu bağlamda ulusal çıkar kavramının içeriğinin değişip değişmediği sorgulanarak okuyucuya daha geniş bir bakış açısı sağlamak mümkün olabilirdi. Aynı şekilde yine bu bağlamda milli ülküden ne kastedildiği de sarıh değildir.

Yazar, mücadele teorisinin istinat noktası olarak harbin doğasını görmekte ve politikanın bu doğaya uygun taleplerde bulunmasının yolunu “ulus-ordu-devlet” olarak tanımlamaktadır; bu konu da kitapta açıklığa kavuşmuş değildir.

Yazarın felsefi olarak tezlerini dayandırdığı Hobbes’un (realizm) karşısında yer alan Immanuel Kant’a (idealizm) hiç yer vermemiş olması en önemli eksiklik olarak değerlendirilebilir. Korku tutkusu bilinen İngiliz filozof Hobbes, siyaset biliminde toplumsal sözleşme teorisinin en eski örneklerinden biri olarak nitelenen *Leviathan* adlı eserinde, tabiat ve devlette bütün insanların birbirleriyle mücadele içinde olduklarını, bunların iştahları, bitmek bilmeyen istekleri durdurulmadığı sürece insanlar arasındaki savaşın da bitmeyeceği görüşünü ortaya atmıştır. Hobbes’e göre yapılacak en iyi şey, bütün insanların haklarını ve özgürlüklerini tek bir insana vererek ortak bir güç oluşturmaları ve o güç tarafından yönetilmeleridir. Toplumsal sözleşmeyle egemenin mutlak iktidarını kabul edilir ve böylelikle toplumsal barış

gerçekleşir. Birbirleriyle mücadele etmekten böylelikle vazgeçerler, çünkü artık başlarında bir baskı ve kuvvet olacaktır ve ayrıca eskisi gibi özgürlükleri ya da hakları da olmayacaktır. Hobbes tanımladığı bu büyük gücün adını *Leviathan* koyar ve bireylerin, aslında devletten başka bir şey olmayan yapay bir insanda biçimlenen birleşmelerini ve bütünleşmelerini, yani mutlak güç ve yetkilere sahip egemene (*Leviathan*'a) hak devrini savunur.

Alman filozofu Immanuel Kant'ın 1795'te yazdığı *Ebedi Barış Hakkında – Bir Felsefi Deneme* isimli eseri de idealizmin ve demokratik barış teorilerinin felsefi temelini oluşturmaktadır. Fransız Devrimi'nden kısa süre sonra yazılan bu risale, devrimin hak, hukuk, eşitlik umutlarıyla beslenen siyasi atmosferinin bir ürünüdür. Kant, "insanlar için ebediyete kadar sürecek bir barış mümkün müdür" sorusunu sormuş ve insanlar için barışın tabii bir durum olmadığı ve bu yüzden de barışın tesis edilmesi gerektiğini söylemiştir. Barışın tesis edilmesi genel olarak geçerliliğe sahip bir hukuk sistemine bağlanmış olan politikanın işidir. Kant'a göre vatandaşların barış içinde yaşayabilmelerinin öncelikli şartı devletlerin anayasal temele sahip olmalarıdır. Bu durumdaki devletlerin vatandaşları, barış ortamının sağladığı imkânlardan faydalanarak karşılıklı ticaret ve diğer rasyonel ilişkileri kurarak savaşmayı istemeyeceklerdir.

Yazarın eserinde tezinin karşı tezini vermemiş olması okuyucuyu ikna edebilmeye zayıflatıcı etki yapacağını belirtmek gerekir.

Kitaptaki görüşler, grafikler ve şekillerle desteklenmiş ve izah edilmeye çalışılmış, klasik eserler yanında günümüz stratejistleri ve jeopolitikçilerinin eserlerinden de faydalanılmıştır. Kitap strateji-savaş konularını, birbirleri ile olan ilişkisini ve her ikisinin farklı boyutlarını anlamak ve araştırmak isteyenler için bir kaynaktır.